N:o 69.

Ank. till Riksd. kansli den 30 april 1889, kl. 10 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående uppförande af en ny teaterbyggnad å operahusets tomt m. m.

(2:a U. A.)

Med förmälan att öfverståthållaren friherre C. G. A. Tamm, landshöfdingen herr O. R. Themptander, hofmarskalken P. O. Reuterswärd, kabinettskammarherren E. Ribbing, bankofullmägtigen J. W. Arnberg, godsegaren W. Walldén, sekreteraren i riksgäldskontoret S. H. Wikblad och bankdirektören K. A. Wallenberg i en till Kongl. Maj:t ingifven skrift af den 28 sistlidne februari framlagt förslag till uppförande af en ny teaterbyggnad å operahusets tomt och betryggande i sammanhang dermed af teaterinstitutionens framtida ställning, samt att Stockholms stadsfullmägtige i underdånigt yttrande den 18 sistlidne mars tillkännagifvit, att stadsfullmägtige samma dag beslutat att för Stockholms stad åtaga sig vissa förbindelser beträffande teaterbyggnadsföretaget, hvilka enligt nyssberörda förslag blifvit för staden ifrågasatta, har Kongl. Maj:t i en den 26 sistlidne mars aflåten proposition, under åberopande af ett propositionen bilagdt protokoll öfver finansärenden för sistnämnda dag och under förutsättning att Stockholms stadsfullmägtiges omförmälda beslut blefve beståndande, föreslagit Riksdagen:

1:o) att — jemte medgifvande ej mindre att nuvarande operahusets hela tomt i qvarteret Norrström finge af ofvan omförmälda teaterbyggnadskonsortium disponeras för uppförande derstädes af en ny teaterbyggnad, under vilkor att byggnaden uppfördes enligt ritningar, som af Kongl. Maj:t fastställdes, och enligt af Kongl. Maj:t godkänd plan för byggnadsarbetets bedrifvande; att konsortiet anskaffade för teatern erforderlig materiel af dekorationer, attributer, maskineri, belysning m. m. och öfrig inredning, med rätt för konsortiet att dervid förfoga öfver kongl. operans lösa egendom och tillhörigheter; samt att, sedan byggnaden blifvit färdig, konsortiet till statsverket under full eganderätt öfverlemnade densamma jemte nyssnämnda materiel och inredning äfvensom tillhandahölle den i konsortiets skrift af den 28 sistlidne februari omförmälda reservfond, dock att, derest Kongl. operans verksamhet skulle komma att upphöra eller det ordinarie anslaget till nämnda opera ej vidare varda af Riksdagen beviljadt, af statsverket skulle till Stockholms stad återgäldas det af staden till byggnadsarbetet anvisade bidrag å 600,000 kronor äfvensom att, om teaterverksamheten skulle upphöra, nyssnämnda reservfond eller den del deraf, som då kunde finnas i behåll, skulle öfverlemnas till Stockholms stadsfullmägtige för att användas till det kulturändamål, Kongl. Maj:t kunde komma att gilla; allt enligt bestämmelser och föreskrifter i kontrakt, som emellan Kongl. Maj:t och kronan samt konsortiet upprättades; än äfven att Kongl. Maj:t måtte ega att med Stockholms stad träffa aftal om utbyte af mark vid operahustomten enligt de i Stockholms stadsfullmägtiges underdåniga skrifvelse af den 18 sistlidne mars omförmälda grunder, med rätt för Kongl. Maj:t att medgifva den utvidgning af Arsenalsgatan vid dess utmynnande i Gustaf Adolfs torg, som vore förenlig med den plan för teaterbyggnaden, hvilken af Kongl. Maj:t blefve fastställd — å ordinarie stat under riksstatens sjunde hufvudtitel uppföra ett anslag till kongl. operan till belopp af 60,000 kronor;

2:o) att medgifva Kongl. Maj:t rätt att högst för tiden intill slutet af det spelår, under hvilket den nya teaterbyggnaden blefve färdig, upplåta de kongl. teatrarnes fasta och lösa egendom till begagnande åt den eller dem, som kunde befinnas villiga att, utan att statsverket derigenom betungades med några kostnader utöfver det för kongl. operan afsedda anslag å 60,000 kronor, bedrifva teaterverksamhet å sagda teatrar, eller, hvad operan anginge, å särskildt förhyrd lokal, på ett konsten värdigt sätt, med rättighet jemväl för Kongl. Maj:t att, med nedan nämnda undantag, för detta ändamål disponera eller öfver-

låta dispositionsrätten till alla från teatrarne och deras fastigheter inflytande inkomster; samt

3:o) att medgifva, att den afkomst, som under nyssnämnda tid kunde komma att vid upplåtelse af dramatiska teatern betingas, finge af Kongl. Maj:t disponeras till förstärkande af de kongl. teatrarnes pensionsinrättnings fond.

Enligt hvad åberopade statsrådsprotokollet gifver vid handen, har chefen för finansdepartementet vid detta ärendes föredragning inför Kongl. Maj:t till en början erinrat, att, sedan Riksdagen i skrifvelse den 11 maj nästlidet år anmält, att Riksdagen beslutit att icke bevilja något anslag till uppehållande af verksamheten å de kongl. teatrarne, men medgifva Kongl. Maj:t rätt för en tid af ett år, räknadt från den 1 sistlidne juli, att upplåta de kongl. teatrarnes fasta och lösa egendom till begagnande under längre eller kortare tid af året åt den eller dem, som kunde befinnas villiga att, utan att statsverket derigenom betungades med några kostnader, bedrifva teaterverksamhet å sagda teatrar på ett konsten värdigt sätt, med rättighet jemväl för Kongl. Maj:t att för detta ändamål disponera eller öfverlåta dispositionsrätten till alla från teatrarne och deras fastigheter inflytande inkomster, Kongl. Maj:t dels jemlikt beslut den 14 juni nästlidet år åt premieraktörerna G. Fredrikson, F. Thegerström, A. Elmlund, E. Hillberg och N. Personne, i egenskap af förtroendemän för en bland kongl. dramatiska teaterns nuvarande sujetter bildad association, för en tid af ett år från och med den 1 derpå följde juli upplåtit den dramatiska teatern på arrende, dels ock enligt beslut af den 25 nyssnämnda juni likaledes för ett år från och med den 1 juli nästlidet år till hofkapellmästaren Conrad Nordqvist upplåtit kongl. stora teatern för att derstädes uppföra operor och andra musikverk; *att* hofkapellmästaren Nordqvist derefter i skrifvelse den 27 november 1888, med förmälan att det icke vore honom möjligt att under ännu ett spelår vidmagthålla verksamheten vid kongl. operan, derest icke denna tillförsäkrades ett anslag från statens sida, i underdånighet anhållit, det Kongl. Maj:t täcktes hos denna riksdag för kongl. operan äska ett anslag till belopp af 60,000 kronor, jemte det operan fortfarande finge åtnjuta så väl Kongl. Maj:ts nu utgående enskilda bidrag som ock inkomster af hyror för lokaler inom operahuset samt kongl. dramatiska teaterns hyresbidrag å 15,000 kronor, samt *att* Kongl. Maj:t i anledning häraf och enligt departementschefens på anförda skäl gjorda tillstyrkan den 7 sistlidne december anbefalt öfverståthållareembetet att från Stockholms stadsfullmägtige inhemta yttrande, huruvida stads-

fullmägtige vore villige att, derest Riksdagen på Kongl. Maj:ts framställning beviljade anslag för kongl. operans verksamhet under spelåret 1 juli 1889—1 juli 1890, bidraga till denna verksamhets uppehållande under nämnda spelår med ett belopp, motsvarande det af Riksdagen beviljade anslag, dock ej utöfver trettio tusen kronor.

Efter att vidare hafva meddelat, att stadsfullmägtige af anförda skäl (statsrådsprotokollet sid. 5) förklarat sig icke kunna bifalla den hos dem sålunda gjorda framställningen, har departementschefen för Kongl. Maj:t anmält det förslag till uppförande af en ny teaterbyggnad å operahusets tomt och betryggande i sammanhang dermed af teaterinstitutionens framtida ställning, som öfverståthållaren friherre C. G. A. Tamm m. fl., enligt hvad i den kongl. propositionen omförmäles, i en den 28 sistlidne februari ingifven skrift framlagt. Nyssnämnda skrift har i sin helhet af departementschefen till statsrådsprotokollet meddelats, och anser utskottet att densamma jemväl här bör ordagrant inflyta. Den är af följande lydelse:

»Vid de många tillfällen, då under den senare tiden frågan om de kongl. teatrarne varit underställd dels Riksdagens, dels Stockholms stadsfullmägtiges afgörande, har såsom ett väsentligt önskningsmål framhållits, att frågans lösning borde ske på ett sådant sätt, att den blefve definitiv; och har det antagligen varit svårigheterna att åstadkomma en sådan definitiv lösning och den deraf beroende bristen i berörda hänseende hos de olika framlagda förslagen som vållat, att detta ärende ännu ej kunnat bringas till något tillfredsställande slut.

Det har vid förhandlingarne härom med allt större styrka framhållits, att anskaffandet af en ny byggnad för teatern vore nödvändigt. Behofvet af en sådan har erkänts ur flera synpunkter.

Det nuvarande operahusets bristfälliga beskaffenhet och anordningarne inom detsamma göra det nemligen snart sagdt omöjligt att der åstadkomma en någorlunda betryggande säkerhet mot eldfara, och den fullständiga ombyggnad, som af hänsynen härtill nödvändiggöres, påkallas äfven af ekonomiska orsaker, emedan dels vid en sådan ombyggnad ökade hyresinkomster skulle kunna till bidrag för teaterverksamhetens upprätthållande beredas, dels ock det endast i ett nytt teaterhus blir möjligt att vidtaga sådana anordningar, särskildt beträffande vården samt uppsättandet och undanskaffandet af dekorationer och dylikt, genom hvilka dagkostnaderna kunna nedbringas och förvaltningen i dess helhet förenklas och underlättas; hvartill äfven kommer möjligheten att genom ökadt antal åhörareplatser bereda ökade recettinkomster, då tillfälle dertill gifves.

Äfven ur en annan synpunkt än den med byggnadsfrågan sammanhängande hafva svårigheter mött och verkat återhållande på vederbörande myndigheters beslut och åtgöranden.

Riksdagen, som fått vidkännas betydliga uppoffringar för de kongl. teatrarne utöfver det ordinarie anslag, som sedan lång tid tillbaka ända till innevarande år för ändamålet utgått, har funnit det oegentligt, att teaterverksamhet drefves för statens räkning, och ansett nödigt, att denna verksamhet ordnades så, att för teaterns förbindelser funnes en bestämd, från statsverket skild ansvarighet och att de utgifter, Riksdagen till konstens vårdande för ändamålet medgaf, också stannade vid de beviljade beloppen; hvarjemte Riksdagen på grund af det stora gagn, Stockholms stad i flera afseenden hade af ifrågavarande teaterverksamhets utöfvande i hufvudstaden på ett värdigt sätt, yrkat, att Stockholms stad skulle med Riksdagen till detta ändamål bidraga.

Stockholms stadsfullmägtige åter hafva väl vid flera tillfällen ådagalagt ett afsevärdt intresse för nyssnämnda verksamhets upprätthållande såsom varande af vigt för hufvudstaden, hvars angelägenheter de vårda, men återhållits af samma betänklighet, som hos Riksdagen gjort sig gällande, den att utgifterna ej med säkerhet blefve begränsade, hvarigenom kommunen kunde komma att ledas till uppoffringar, större än densamma rätteligen borde åligga.

För åstadkommande af den säkerhet beträffande teaterns ekonomiska ställning, som både Riksdagen och Stockholms stadsfullmägtige sålunda ansett behöflig, torde ej blott ett nytt teaterhus, utan äfven ökade teaterinkomster och beredande af en reservfond vara af nöden. Dessa ändamåls vinnande måste emellertid enligt sakens natur vara förenadt med en så betydlig utgift, att ingen utsigt lärer förefinnas att i vanlig anslagsväg erhålla medel till mera än en jemförelsevis ringa del deraf.

Undertecknade våga derför i underdånighet för Eders Kongl. Maj:t framlägga följande förslag till berörda, ännu sväfvande frågas lösning och få härvid förutskicka den erinran, att, på sätt ock af förslaget torde framgå, detsamma ej i ringaste mån afser att, vare sig nu eller framdeles, medföra någon enskild vinst samt att undertecknade äro beredde att åt planens utförande, om den godkännes, egna den tid och det arbete, som derför kräfves.

Vi anse de medel, som till förevarande ändamål erfordras, lämpligen kunna beredas dels genom ett byggnadsbidrag från Stockholms stad till det belopp stadsfullmägtige redan en gång, ehuru då ej med erforderlig qvalificerad röstpluralitet, derför beviljat, eller 600,000 kronor, dels genom behållna vinsten å ett premieobligationslån, hvartill

komma de tvenne, här nedan omförmälda årliga anslag å tillhopa 120,000 kronor.

Det ifrågasatta obligationslånet är ämnadt att uppgå till ett nominelt belopp af 10,000,000 kronor, fördeladt i 500,000 obligationer å 20 kronor hvardera. Dessas inlösen skulle ske efter utlottning, som, enligt förut bestämd plan, komme att årligen ega rum, samt taga sin början första året efter det obligationerna utgifvits och inom 57 år vara fullbordad. Minsta inlösningsbeloppet skulle blifva 30 kronor, med hvilket belopp de utlottade obligationerna redan första året komme att infrias, men derefter successivt stiga, så att hvarje obligationsinnehafvare återfinge ej blott kapitalet, utan ock ränta derå; hvarjemte äfven större och mindre vinstbelopp komme att utlottas, allt i hufvudsaklig öfverensstämmelse med bifogade amorteringsplan. Obligationerna skulle utgifvas af oss och innehålla upplysning om ändamålet med deras utfärdande, men Stockholms stad skulle, mot erhållen valuta såsom här nedan sägs, åtaga sig deras utlottning och infriande. Obligationerna skulle förfärdigas på sådant sätt att, utan handskrifna namnteckningar, hvilket i anseende till obligationernas mängd är omöjligt, deras äkthet kunde med säkerhet pröfvas.

Genom träffadt aftal hafva vi försäkrat oss derom att ett fullt vederhäftigt bankkonsortium kommer att, för den händelse vi erhålla rätt till lånets upptagande och obligationernas utgifning, af oss öfvertaga desamma uppå de vilkor, att bankkonsortiet *dels* till oss betalar, vid obligationernas erhållande 2,500,000 kronor och den 1 oktober 1890 500,000 kronor, *dels* vid obligationernas erhållande till Stockholms stad erlägger hela det belopp, som efter af staden godkänd uträkning, förräntadt efter $3\frac{1}{4}$ procent för år, erfordras för samtliga obligationernas infriande enligt amorteringsplanen, *dels* ock vidkännes alla kostnader för obligationernas förfärdigande.

Vi hafva visserligen ej förbisett, att ett dylikt premieobligationslåns utgifvande och försäljning står i strid med innehållet i 2 § af kongl. förordningen den 6 augusti 1881, men vi våga hysa den förhoppning, att Eders Kongl. Maj:t, med hänsyn till det fosterländska, konstnärliga och fullkomligt oegennyttiga i det ändamål, hvars främjande med vinsten af lånet afses, skall täckas medgifva ett undantag för detta lån, i likhet med hvad i den kongl. förordningen stadgas beträffande svenska statens premielån af år 1860, och vi tillåta oss att till stöd härför ytterligare anföra, att Riksdagens underdåniga skrifvelse af den 14 maj 1880, som närmast torde hafva föranledt ofvannämnda förordning, ej i någon mån synes kunna afse företag af sådan beskaffenhet som det ifrågavarande;

att efter tiden för förordningens utfärdande åsigterna i ämnet synas hafva undergått en betydlig förändring, sedan det visat sig, att utländska lottsedlar, promesser m. m. i mängd hit införas;

att framstående nationalekonomer ej hafva något att invända mot dylika lån i det fall, som här är för handen, att obligationsinnehafvaren erhåller åter ej blott det förskrifna kapitalet, utan genom det högre inlösningsbeloppet äfven ränta derå;

att tillfället att förvärfva dylika, en säker tillgång utgörande obligationer befrämjar sparsamhet; samt

att främmande stater med stränga statsfinansiella grundsatser tillåta utgifvandet af obligationer af ifrågavarande beskaffenhet, i hvilket afseende vi endast åberopa det premieobligationslån, som i Tyskland upptagits för anskaffande af medel till Kölner-dômens fullbordande.

Beträffande nu sjelfva byggnadsföretaget, anse vi det vara lämpligast att förlägga den nya teatern å östra delen af operahusets nuvarande tomt, åt Carl XII:s torg. Façaden åt Gustaf Adolfs torg skulle bibehållas oförändrad, men i öfrigt hela det nuvarande operahuset rifvas och fullständigt ombyggas samt nybyggnaden å vestra tomtdelen genom en brandmur skiljas från den egentliga teaterbyggnaden å den östra. Så långt utrymmet och hänsynen till teaterns behof medgifva, skulle i den nya byggnadskomplexen inrymmas till uthyrning afsedda lägenheter, allt enligt af Eders Kongl. Maj:t fastställda ritningar.

I sammanhang med nybyggnaden kunde en erforderlig reglering af tomten ega rum och särskildt, om Stockholms stad så önskar, möjlighet till utvidgning af körbanan å Arsenalsgatan beredas derigenom att gångbanan utmed norra delen af operahuset förlades i en arkadgång under våningen en trappa upp åt denna sida af huset.

Ur ekonomisk synpunkt vore det visserligen fördelaktigast att få utföra byggnadsarbetet, om möjligt, öfver hela tomten på en gång, hvarigenom det skyndsammast skulle bringas till sin fullbordan och hyresafkastning från de derför afsedda delarne snarast kunna inträda.

Vi hafva likväl trott det vara af stor vigt, att operaverksamheten kunde utan afbrott eller förflyttning till annan plats fortgå å den nuvarande, ända till dess att den nya teatern blefve färdig, och hafva, med hänsyn härtill, ansett byggnadsarbetet böra så bedrifvas, att först östra tomtdelen bebygdes med teater och öfriga dit förlagda lägenheter samt att derefter, och sedan teaterverksamheten förflyttats till den nya scenen, bebyggandet fortsattes å vestra delen af tomten. Med ett sådant byggnadssätt hafva vi antagit, att den östra tomtdelen skulle

vara bebyggd och den nya teatern färdig år 1891 samt arbetet å den vestra tomtdelen vara fullbordadt år 1894.

Hvad byggnadskomplexens detaljer angår, för så vidt de ännu kunna uppgöras, tillåta vi oss hänvisa till bifogade ritningar och här endast tillägga, att den nya teatersalongen är afsedd att inrymma platser för omkring 1,200 åhörare och vara indelad i parkett och tre logerader.

Kostnaden är af professoren, slottsintendenten E. A. Jacobsson beräknad till 2,500,000 kronor.

Vid ett så omfattande och delvis, nemligen hvad sjelfva teatern och dithörande anordningar beträffar, till arten mindre vanligt byggnadsföretag och med afseende jemväl å grundens beskaffenhet å ifrågavarande tomt måste nödig varsamhet kräfva det antagande på förhand, att ofvannämnda beräknade kostnadsbelopp kan komma att ej obetydligt öfverskridas, äfvensom att, sedan teatern väl blifvit färdig, i början af den nya teaterverksamheten derstädes en del anskaffningar af dekorationer och dylika föremål kan blifva erforderlig utöfver hvad nu i berörda hänseende kunnat antagas.

Till omförmälda byggnads-, inrednings- och nyanskaffningskostnad skulle användas, i främsta rummet och uteslutande för byggnadsarbetet, det från Stockholms stad påräknade bidrag å 600,000 kronor och derefter vinsten å premieobligationslånet efter afdrag af de 500,000 kronor deraf, som skulle afsättas till bildande af en reservfond för teaterverksamhetens bedrifvande.

Till denna fond skulle ingå *dels* nyssnämnda 500,000 kronor, *dels* hvad af vinsten i öfrigt å premielånet ej behöfde för byggnadsarbetet samt inredningen och nyanskaffningen tagas i anspråk och *dels*, efter teaterverksamhetens början, möjligen dervid uppkommande öfverskott. Fonden är afsedd att med ej blott deraf fallande ränta, utan äfven kapitalbelopp, om deraf gjordes behof, betäcka brist, derest sådan tillfälligtvis skulle vid teaterverksamheten uppstå; hvarefter, vid bättre tider och inträffande öfverskott, fonden skulle af recettinkomster återfå hvad den sålunda förskjutit.

Såsom understöd för teaterverksamhetens bedrifvande på ett konsten värdigt sätt förutsätta vi vidare uttryckligen, *dels* att Hans Maj:t Konungen fortfarande som hittills nådigt hugnar teatern med ett bidrag af 60,000 kronor och *dels* att Riksdagen ånyo beviljar ett årligt ordinarie anslag å 60,000 kronor.

Riksdagen har till den kongl. teatern anvisat *ordinarie* anslag, för åren 1858—1868 till belopp af 75,000 kronor och för åren 1869—

1888 till belopp af 60,000 kronor, allt årligen. Men härutöfver har Riksdagen, för åren 1883—1889, beviljat följande *extra* anslag:

för år 1883:	till reparation efter vådeld	kronor	69,548: —
för år 1884:	extra teateranslag	kronor 40,000: —	
	till ersättning af förskott	„ 143,000: —	
	„ skydd mot eldfara	„ 5,669: —	188,669: —
för år 1885:	till ersättning af förskott	kronor 87,470: —	
	teaterkreditiv	„ 15,000: —	102,470: —
för år 1886:	teaterkreditiv		15,000: —
för år 1887:	teaterkreditiv		15,000: —
för år 1888:	teaterkreditiv		25,000: —
för år 1889:	till gäldande af kostnader för operahusets skyddande mot eldfara	kronor 20,250: —	
	till betäckande af brist under spelåren 1883—1888	„ 129,000: —	149,250: —
		kronor	564,937: —

hvartill kommer dels hvad som till reparationer å operahuset utgått af anslaget till byggnader och reparationer å kronans hus och dels det för år 1889 beviljade kreditivet till understöd åt vid de kongl. teatrarne anstälda personer å 40,000 kronor, hvilket, såsom ej egande sammanhang med förevarande ämne, här ej tages med i beräkning.

Deremot torde från nämnda summa böra afdragas dels ett belopp, som ej lärer utgått af det för spelåret 1885—1886 afsedda kreditivet, kronor 9,090: —

dels ett belopp, som lärer återstå af ofvanomförmälda anslag å 129,000 kronor för år 1889, „ 26,938: — kronor 36,028: —

hvarefter återstå kronor 528,909: —

Om härtill lägges det ordinarie anslaget för åren 1883—1888, tillhopa „ 360,000: —

visar sig att statens utgift för de kongl. teatrarne för åren 1883—1889 utgjort sammanlagdt kronor 888,909: —

eller i medeltal för hvarje år 126,987 kronor.

Då med vårt förslag just afses att göra ett slut på ett dylikt missförhållande, hafva vi ej ansett oss böra hemställa om annat än en

återgång till det ordinarie anslaget 60,000 kronor, eller mindre än hälften af hvad de kongl. teatrarne under ofvan angifna tidsperiod kostat staten, men detta anslags beviljande utgör ock ett oeftergifligt vilkor för möjligheten att genomföra förslaget.

Bidragen till teaterverksamhetens uppehållande blefve sålunda:

Hans Maj:t Konungens bidrag	kronor	60,000: —
det ordinarie anslaget	„	60,000: —
hyresafkastning, som vi beräknat till	„	100,000: —
	kronor	220,000: —

hvaremot vi ej ansett oss böra begära att få åtnjuta de från nuvarande dramatiska teatern för det närvarande utgående 15,000 kronor.

I dessa årsbidrag, i åstadkommandet af en ny ändamålsenlig teater och i tillvaron af en reservfond af ofvan angifna beskaffenhet våga vi hoppas, att Eders Kongl. Maj:t, Riksdagen och Stockholms stadsfullmägtige skola finna den säkerhet för framtiden i ifrågavarande hänseende, som tillförene saknats, och en visshet derom att ej vidare anspråk än de i denna plan upptagna skola blifva behöfliga eller kunna framställas.

Vi hafva ej ansett oss böra ifrågasätta någon förändring i fråga om eganderätten till den nuvarande operatomten. Denna tomt, likasom hela den värdefulla nybyggnaden derå, skulle enligt vår mening tillhöra staten. Dock lärer det blifva nödvändigt att i sammanhang härmed bestämma, att, om ifrågavarande teaterverksamhet skulle komma att upphöra eller det ordinarie anslaget ej vidare blifva af Riksdagen beviljadt, Stockholms stad skall ega rätt att af staten återbekomma sitt tillskott å 600,000 kronor, ett åtagande från statens sida, som så mycket mindre torde kunna anses med någon våda förenadt, som den nya byggnaden, de egentliga teaterlokalerna oberäknade, måste komma att lemna en hyresafkastning, som väl räcker till förräntning och snabb amortering af ett kapital å nyssnämnda belopp.

Till reservfonden har ingen enskild någon rätt. Vi hafva tänkt oss, att, om mot förmodan teaterverksamheten skulle upphöra, reservfonden eller hvad deraf då funnes i behåll skulle öfverlemnas till Stockholms stadsfullmägtige för att användas till något, helst ett liknande, af Eders Kongl. Maj:t gilladt kulturändamål.

För undertecknade vore det, af lätt insedda skäl, kärt att, sedan den nya byggnaden väl blifvit färdig och reservfonden bildad, blifva från vidare bestyr med denna fråga befriade. Vi hoppas ock, att, i det nya skick, hvari frågan då kommit, svårighet ej skall möta för ett ändamålsenligt arrangement beträffande teaterverksamhetens uppehål-

lande, måhända sålunda att teatern kunde komma att förvaltas under Hans Maj:t Konungens höga hägn och under de former, hvarom öfverenskommelse då kunde träffas.

På grund af hvad ofvan anförts, tillåta vi oss att i underdånighet hemställa,

att Eders Kongl. Maj:t täcktes tillåta och utverka Riksdagens medgifvande dertill, att det nuvarande operahusets hela tomt i qvarteret Norrström finge af oss disponeras för uppförande derstädes af en ny byggnad för teater m. fl. lokaler, enligt af Eders Kongl. Maj:t fastställda ritningar;

att Eders Kongl. Maj:t må tillåta oss att, utan hinder af kongl. förordningen den 6 augusti 1881, utgifva och försälja ett premieobligationslån å 10,000,000 kronor af här ofvan angifna beskaffenhet;

att Eders Kongl. Maj:t må hos Stockholms stadsfullmägtige göra framställning dels derom, att staden åtager sig de till berörda lån hörande obligationernas utlottning och inlösen, dels ock om anvisande från staden af ett bidrag till ofvanomförmälda byggnads uppförande till belopp af 600,000 kronor, uppå det här ofvan antydda vilkor i fråga om kapitalets eventuella återfående; samt

att Eders Kongl. Maj:t må hos Riksdagen göra framställning om beviljande af ett årligt ordinarie anslag å 60,000 kronor för teaterverksamhetens bedrifvande samt om rätt för oss att förfoga öfver den kongl. operans lösa egendom och tillhörigheter, äfvensom om de medgifvanden i öfrigt, som må vara erforderliga för träffande af de aftal och bestämmelser, som kunna påkallas för genomförande af det af oss underdånigst framstälda förslag.»

Med erinran att Kongl. Maj:ts genom nådigt bref den 1 sistlidne mars anbefalt öfverståthållareembetet att från Stockholms stadsfullmägtige inhemta yttrande, huruvida Stockholms stad åtoge sig de förbindelser, hvilka enligt det sålunda väckta förslaget för staden blifvit ifrågasatta, har departementschefen vidare på sid. 13—16 i statsrådsprotokollet redogjort för innehållet i det yttrande, stadsfullmägtige med anledning deraf den 18 i nyssnämnda månad afgifvit. Utskottet, som beträffande denna redogörelse i öfrigt hänvisar till stadsrådsprotokollet, får här endast meddela, *att* stadsfullmägtige tillkännagifvit, att, då genom det framlagda förslagets antagande af vederbörande myndigheter kongl. teaterns framtid borde kunna anses betryggad, och den form, hvarunder kommunens bidrag till ändamålet blifvit ifrågasatt, eller ett byggnadsanslag, icke heller mött vidare betänkligheter, stadsfullmägtige funnit sig böra förklara staden villig att med ett anslag af den begärda storleken underlätta bemödandena att sätta kongl. teatern i tillfälle

att fortfarande ega bestånd; *att*, hvad anginge den befattning med det tillernade premielånet, hvilken staden skulle åtaga sig, stadsfullmägtige anfört, att de visserligen funnit det vara förenadt med risk för staden att för så lång tid som 57 år binda sig vid en bestämd räntefot å ett lån, som icke kunde uppsägas, men i betraktande deraf att den effektiva räntan vore lägre än den, som under nuvarande förhållanden kunde betingas, och med hänsyn jemväl dertill, att det vigtiga ändamålet svårligen kunde vinnas, med mindre staden inginge på detta vilkor, likväl trott sig böra äfven i denna del godkänna det framlagda förslaget, under förutsättning att drätselnämndens första afdelning erhölle bemyndigande att om sättet för utförandet träffa närmare aftal med låneöfvertagarne; samt *att* stadsfullmägtige slutligen anmält sig hafva fattat följande beslut:

1:o) Staden åtager sig att enligt den i byggnadskonsortiets skrifvelse åberopade amorteringsplanen utlotta och inlösa obligationerna till premielånet, mot det att låneöfvertagarne vid obligationernas erhållande till drätselnämndens första afdelning å de tider, hvarom aftal må träffas med afdelningen, aflemna det belopp, hvilket, förräntadt efter 3¼ procent, fordras enligt räkning, som afdelningen godkänner, för samtliga obligationernas infriande.

2:o) Staden anslår i bidrag till den nya teaterbyggnadens uppförande 600,000 kronor, att utgå med en tredjedel hvartdera af åren 1889, 1890 och 1891, under förutsättning och vilkor:

att det, som i öfrigt enligt förenämnda underdåniga skrifvelse beräknats blifva behöfligt för byggnadens uppförande och ändamålsenliga inredning, nyanskaffningar för och drifvande af teaterverksamheten samt bildande af en reservfond, erhölles på det sätt, som i skrifvelsen förutsatts;

att alla lägenheter inom den nya byggnaden, hvilka icke behöfvas för teaterns ändamål, för dess räkning uthyras;

att Kongl. Maj:t till innevarande Riksdag gör de begärda framställningarna om dels operatomtens användning, dels ett årligt ordinarie anslag å 60,000 kronor för teaterverksamhetens drifvande, dels rättighet för bemälda personer att förfoga öfver kongl. operans lösa egendom och tillhörigheter, dels ock öfriga medgifvanden af Riksdagen, som kunna fordras för ändamålet;

att Riksdagen bifaller dessa Kongl. Maj:ts framställningar;

att Hans Maj:t Konungen fortfarande likasom hittills nådigt hugnar teatern med ett årligt bidrag af 60,000 kronor; samt

att, om teaterverksamheten i den nybyggda lokalen komme att upphöra eller det ordinarie anslaget icke vidare blefve till ofvannämnda

belopp af 60,000 kronor af Riksdagen beviljadt, staden eger rätt att af staten återbekomma sitt tillskott af 600,000 kronor.

3:o) Staden medgifver, dels att den mark, som enligt en af stadsingeniörskontoret den 5 mars 1889 upprättad karta skulle från Strömgatan läggas till teatertomten, må gå i byte mot den mark, som enligt samma ritning skulle från tomten utläggas till Arsenalsgatan, dels ock att staten utan ersättning bekommer eganderätt till den gatudessein, som skiljer den nuvarande operatomten i två delar, hvilka medgifvanden dock endast göras under vilkor af Arsenalsgatans vidgande på södra sidan åtminstone på det sätt, att längs det nya husets hela norra sida bildas en 5,2 meter bred arkadgång med samma höjd som nedre våningen, hvilken arkadgång skall vara upplåten såsom gångbana för den allmänna rörelsen, så att körbanan kan vidgas med hela den nuvarande södra gångbanan.

4:o) Staden åtager sig att, om teaterverksamheten skulle upphöra och någon reservfond då finnes i behåll, använda denna till det kulturändamål, Kongl. Maj:t kan komma att gilla.

På grund af nådig remiss hade — anför departementschefen vidare — öfverståthållareembetet den 23 sistlidne mars afgifvit underdånigt utlåtande i ämnet och dervid af anförda skäl (statsrådsprotokollets sid. 17—18) samt med särskild hänsyn dertill att, om förslaget bifölles, svenska staten skulle beredas den stora fördelen att utan någon nämnvärd uppoffring få en monumental och prydlig byggnad uppförd på sin till kongl. operan upplåtna tomt och tomten i sammanhang dermed på ett förmånligt sätt reglerad, hemstält, att Kongl. Maj:t måtte lemna sin kraftiga medverkan till genomförande af konsortiets förslag, hvilket Stockholms stadsfullmägtige med sådan sällspord beredvillighet understödt.

Efter att hafva erinrat, bland annat, att det af teaterbyggnadskonsortiet framlagda förslaget till teaterfrågans lösning vore väsentligen grundadt på möjligheten, att för uppförandet af ny teaterbyggnad och betryggande af teaterinstitutionens framtida bestånd kunde, utöfver de anslag, som ansetts böra för ändamålet ifrågasättas af Hans Maj:t Konungen, Riksdagen och Stockholms stad, beredas en tillgång till belopp af 3,000,000 kronor, hvilken skulle erhållas genom vinsten på ett premieobligationslån, som konsortiet skulle tillåtas för ifrågavarande ändamål upplägga, samt att vid sådant förhållande pröfningen af förslagets öfriga delar borde föregås af en undersökning, huruvida, med afseende på de föreslagna bestämmelserna för det ifrågasatta lånet, skäl förefunnes att i föreliggande fall medgifva undantag från lotteri-

förordningens föreskrifter, har departementschefen sedermera yttrat följande:

»Nyss omförmälda § (§ 2) i lotteriförordningen torde visserligen, på sätt konsortiet erinrat, icke i främsta rummet vara rigtad mot handeln med premieobligationer, utan fastmera mot vissa med vinstutdelningar förbundna literära företag, men då lagrummet erhållit en så vidsträckt formulering, att det kommit att omfatta jemväl premielån, har detta haft sin grund deruti, att ett betydligt antal af de premielån, som utbjudas på fondmarknaden, icke kunna annorlunda anses än som lotteriföretag, stundom af mycket tvifvelaktig beskaffenhet. Af den omständighet att all handel med premieobligationer sålunda hos oss blifvit förbjuden bör emellertid icke dragas den slutsats, att denna låneform i och för sig vore att anse såsom absolut förkastlig. Den finansvetenskapliga teorien erkänner fastmera sagda låneform, under förutsättning att lånen byggas på sunda och för så väl långifvaren som låntagaren betryggande grunder, såsom en fullt berättigad form för den offentliga krediten, och densamma anlitas äfven, på sätt konsortiet erinrat, i främmande stater med stränga statsfinansiella grundsatser. Förutom exemplet af Tyskland, der premielånesystemet är användt i stor utsträckning, må sålunda nämnas, att i Frankrike, der likväl lotterier äro förbjudna, det är ganska vanligt, att större stadskommuner utgifva premieobligationslån, hvilka åtnjuta välgrundadt anseende. Att förbudet mot handel med premieobligationer hos oss blifvit totalt, torde derför väsentligen vara att tillskrifva svårigheten att i en lagparagraf uppdraga en tillfyllestgörande gränsskilnad mellan sådana papper af ifrågavarande slag, som besitta egenskapen af verkliga värdepapper, och den massa delaktighetsbevis i tvetydiga lotteriföretag, som utbjudas under namn af premieobligationer.

Med det anförda har jag, utan att vidare inlåta mig på teorien för premieobligationslån, endast velat antyda, att afgörandet, huruvida ett premielån bör anses såsom lotteri, måste bero på en granskning af förhållandena i hvarje särskildt fall. Såsom kännetecknande för ett lotteriföretag torde kunna angifvas, att det stora flertalet deltagare förlora sina insatser, medan ett fåtal göra större eller mindre vinster. Jemföres med ett sådant företag den af konsortiet föreslagna låneopetion, inses lätt den väsentliga skilnaden. Hvarje obligationsinnehafvare skulle till fullo återbekomma sitt utlagda kapital och dessutom åtnjuta ränta i sämsta fall till belopp af närmare 2 procent å nominella värdet, hvilket likväl torde komma att med några procent stegras. För skilnaden mellan denna räntefot och den å lånemarknaden i allmänhet gällande skulle obligationsinnehafvaren åtnjuta godtgörelse

genom utsigten att komma i åtnjutande af något af de större eller mindre vinstbelopp, som enligt amorteringsplanen komme att utlottas. Denna utsigt komme naturligtvis att utgöra den egentliga lockelsen för deltagande i lånet, men förbises bör icke, att det gynnande af spellusten, som skulle kunna anses ligga häruti, äfven komme att verka som en häfstång till befordrande af sparsamhet. Oaktadt all lagstiftning mot lotterier har det icke kunnat förekommas, att årligen högst betydande summor utgå såsom insatser i utländska lotterier. Af dessa summor, hvilka säkerligen till stor del utgöras af sparpenningar, tillhörande personer af de mindre bemedlade samhällsklasserna, skulle antagligen en icke ringa del i stället komma att söka placering i teaterkonsortiets premieobligationer. Spelinsatser, som i det vida öfvervägande flertalet fall gå för sina egare utan ringaste nytta förlorade, skulle dermed förvandlas till säkert placerade kapital, afkastande någon, om ock jemförelsevis låg ränta och af beskaffenhet att i fall af behof kunna när som helst genom obligationernas försäljning realiseras till ett pris, som i de flesta fall jemväl bör komma att innefatta godtgörelse för den upplupna räntan.

Ur en annan synpunkt sedt, kan lånet äfven betraktas som en nationalsubskription, hvilken lemnar för teaterinstitutionens bestånd intresserade personer tillfälle att till ändamålet medverka med uppoffring allenast af en del af räntan å de medel, som af dem lemnas såsom bidrag.

Af nu anförda orsaker och under åberopande i öfrigt af hvad öfverståthållareembetet anfört, har jag, efter samråd med chefen för civildepartementet, ansett mig böra låta de betänkligheter falla, som alltid måste resa sig mot medgifvande af ett i lotteriförordningen icke förutsatt undantag från samma förordnings föreskrifter. Under förutsättning att konsortiets förslag i öfrigt vinner framgång, är jag derför sinnad att tillstyrka Eders Kongl. Maj:t att lemna konsortiet tillstånd att upplägga det ifrågasatta lånet.

Till de närmare bestämmelser och förbehåll, som lära böra fogas vid tillståndet till lånets uppläggande, torde jag få återkomma, då frågan om tillståndets beviljande till afgörande föreligger. Redan nu anhåller jag emellertid att få framhålla såsom min åsigt, att ett visst maximum för storleken af de utlottade vinsterna bör bestämmas. De högsta vinstbelopp, som vid svenska statens premielån af år 1860 hädanefter kunna förekomma, vexla mellan 20,000 och 5,000 thaler. Högsta vinstbeloppet vid nu ifrågavarande lån synes mig lämpligen kunna sättas icke obetydligt lägre än den högre af de nyssnämnda båda siffrorna. Härtill torde ytterligare med fördel kunna fogas den

föreskrift, att så länge vinstbelopp, som skall utlottas på en dag, öfverskrider 100,000 kronor, skola minst 50,000 kronor utlottas med smärre vinster ej öfverstigande 1,000 kronor och att, när sedermera vinstbeloppet, som skall utlottas, nedgår under 100,000 kronor, minst en tredjedel skall utgå i dylika smärre vinster. Slutligen torde från det medgifna tillståndet uttryckligen böra undantagas handel med promesser."

Med förmälan att, då konsortiets förslag innefattade åtagande för konsortiet att, utan annan uppoffring för statsverket än det årliga teateranslag, som under en lång följd af år intill det nu löpande utgått, ej mindre uppföra och under full eganderätt till statsverket öfverlemna en ny tidsenlig teaterbyggnad, än äfven att tillhandahålla en reservfond tillräckligt stor att, jemte de väsentligt ökade hyresinkomsterna af lägenheter i teaterns hus, bereda all önskvärd trygghet mot förekomsten af brist vid teaterns framtida verksamhet, syntes hufvudgrunderna i förslaget vara af beskaffenhet att kunna ur statens synpunkt vinna godkännande, samt att förslagets antaglighet följaktligen, enligt departementschefens förmenande, berodde af detaljerna i detsamma, har departementschefen derefter på sid. 22 i statsrådsprotokollet öfvergått till en granskning af dessa detaljer. Departementschefen har dervid till en början meddelat, att öfverintendentsembetet på grund af nådig remiss den 12 sistlidne mars afgifvit underdånigt utlåtande i ärendet. I detta utlåtande hade öfverintendetsembetet af anförda skäl, sid. 22, uttalat den åsigt att sjelfva byggnadskostnaden, af konsortiet angifven till 2,075,000 kronor, borde beräknas till, i rundt tal, 2,550,000 kronor; hvarjemte öfverintendentsembetet, jemväl på grund af angifna skäl, sid. 22—23, ansett sig förhindradt att tillstyrka nådigt godkännande af det framlagda förslaget, för så vidt det anginge byggnadsfrågan; i sammanhang hvarmed embetet hänvisat till sitt den 11 februari 1888 i ämnet afgifna förslag, hvilket åsyftade att, jemte förändring af nuvarande operahuset till dramatisk teater, uppföra å nordligaste delen af Carl XIII:s torg en byggnad endast för den lyriska scenen, genom tillämpning af hvilket förslag skulle vinnas bland andra fördelar, äfven de, att kongl. slottet ej komme att undanskymmas genom en hög byggnad å den nu obebyggda delen af bygnadstomten, samt att Konung Gustaf III:s i operahuset efterlemnade byggnadsminne hölles i helgd.

Efter att hafva anmärkt, att öfverintendentsembetet grundat sitt afstyrkande af teaterkonsortiets byggnadsförslag dels på betänkligheter mot valet af byggnadsplats, dels ock på framstälda anmärkningar mot de uppgjorda förslagsritningarne, i hvilket afseende erinrats, att den yttre arkitekturen saknade karakteristisk monumentalitet, att byggnadens

disposition å tomten vore felaktig, i det ett för teaterverksamheten främmande bihang till teaterhuset skulle förläggas mot centralplatsen Gustaf Adolfs torg, medan hufvudbyggnaden vore afsedd att uppföras vid nämnda bihangs frånsida, samt att teaterbyggnadens inredning i vissa afseenden vore otillfredsställande, har departementschefen anfört, att af dessa anmärkningar drabbade den, som afsåge valet af byggnadsplats, en hufvudpunkt i konsortiets förslag, då rättigheten att för nämnda ändamål disponera operahusets nuvarande tomt i förslaget inginge som ett väsentligt moment. Då konsortiet uttryckligen bundit sitt förslag vid rätten att få disponera operahusets tomt, förelåge emellertid i sjelfva verket icke något val, och då i allt fall för genomförande af byggnadsförslaget måste påräknas medverkan af Stockholms stad, men det med säkerhet kunde antagas, att mot ett förslag, som åsyftade att väsentligen inkräkta på hufvudstadens mest omtyckta promenadplats, skulle från stadens sida resas ett bestämdt motstånd, egde tanken att förlägga operahuset till norra delen af Kungsträdgården åtminstone för närvarande icke praktisk betydelse.

Vidkommande åter de vid konsortiets underdåniga framställning fogade ritningar till nytt teaterhus, hade konsortiet i en till finansdepartementet ingifven skrift framhållit, att ritningarne blifvit utförda hufvudsakligen för att få utrönt, om det nuvarande operahusets tomt kunde på ett ändamålsenligt sätt bebyggas, samt för att tjena till ledning vid kostnadernas approximativa beräknande och sålunda icke vore afsedda att vara definitiva; och hade konsortiet i sammanhang härmed meddelat, att en arkitekt blifvit utsänd till utlandet för att der studera på senare tider uppförda teatrar och derefter uppgöra de ritningar, hvilka slutligen skulle underställas Kongl. Maj:ts pröfning och fastställelse. Konsortiet sjelft betraktade sålunda frågan om teaterbyggnadens arkitektur och inredning såsom öppen, och i hvarje fall torde Kongl. Maj:t böra förbehålla sig den slutliga pröfningen i dessa hänseenden, dervid tillfälle blefve beredt att i möjligaste mån tillgodose de af öfverintendentsembetet framstälda anmärkningar.

Den vigtigaste af dessa anmärkningar — fortsätter departementschefen — vore onekligen den, att sjelfva teaterbyggnaden enligt konsortiets förslag komme att förläggas, icke mot hufvudplatsen, Gustaf Adolfs torg, utan vid tomtens motsatta sida. Denna disposition af tomten berodde af konsortiets plan, att byggnadsarbetet icke skulle utföras öfver hela tomten på en gång, utan successivt bedrifvas så, att, medan arbetet å den egentliga teaterbyggnaden å tomtens östra del fortginge, operaverksamheten kunde utan afbrott fortsättas å den nuvarande teatern. För den sceniska verksamhetens orubbade gång skulle

naturligen en sådan anordning af arbetet i åtskilliga afseenden medföra betydande fördelar, men å andra sidan syntes sagda anordning, äfven ur andra synpunkter än de deraf för byggnadens arkitektur följande ofördelaktiga verkningarne, förknippad med afsevärda olägenheter. Då för byggnadsarbetets ordnande på nyssnämnda sätt blefve nödigt, att af det nuvarande operahuset hela östra delen intill närheten af den nuvarande teatersalongen redan vid arbetets början nedrefves, komme operan att beröfvas alla sina dekorations- och attributmagasin förutom en hel mängd andra för dess verksamhet erforderliga lokaler. Nödigt blefve att i ersättning för dessa förhyra eller på annat sätt anskaffa andra för ändamålet lämpliga lägenheter, hvilket, då dessas läge icke finge väljas för aflägset, gifvetvis komme att medföra dryga kostnader. Vidare vore med hänseende till den bristfälliga beskaffenheten af den gamla teaterbyggnaden, hvilken redan under nuvarande förhållanden endast erbjöde otillfredsställande trygghet mot ras, att att märka, att det omedelbart intill den qvarstående delen pågående byggnadsarbetet med säkerhet kunde antagas komma att nödvändiggöra omfattande och kostsamma arbeten för stödjandet af nyssnämnda byggnadsdel. Då härtill slutligen komme, att den påräknade betydliga hyresafkastningen af de till uthyrning afsedda lokalerna i det nya operahuset snarast skulle vinnas, derest detta i hela sin utsträckning finge samtidigt uppföras, kunde, enligt departementschefens förmenande, ifrågasättas, huruvida icke sistnämnda alternativ, med operaverksamhetens förflyttande under byggnadstiden till annan för ändamålet förhyrd teater, skulle visa sig i ekonomiskt hänseende fördelaktigare än det af konsortiet förordade tillvägagångssätt. Härigenom skulle äfven kunna vinnas möjligheten af en rigtigare disposition af tomten, hvarjemte en af Stockholms stad uttryckt önskan om ytterligare utvidgning af Arsenalsgatan vid dess utmynnande i Gustaf Adolfs torg skulle kunna tillgodoses. För den händelse det efter utredning skulle visa sig, att annan teater skulle under byggnadstiden kunna förhyras och öfriga dermed sammanhängande anordningar vidtagas till lägre kostnad än den, som enligt det nyss sagda måste åtgå till anskaffande af dekorations- och attributmagasin m. fl. lägenheter, arbeten för stödjande af den qvarstående delen af operahuset m. m., och konsortiet skulle befinnas villigt att medgifva en sålunda förändrad användning af de ifrågavarande medlen, borde i det kontrakt om byggnadsarbetet, som komme att upprättas mellan staten och teaterbyggnadskonsortiet, intagas bestämmelser i öfverensstämmelse med den sålunda förändrade anordningen.

Kostnaden för hela byggnadsföretaget vore enligt en vid konsortiets framställning fogad promemoria af professoren Jacobsson be-

räknad till 2,500,000 kronor, deraf antagits belöpa för byggnaden med inberäkning af vatten-, aflopps- och värmeledning 2,075,000 kronor (eller, enligt hvad öfverintendentsembetet anmärkt, rätteligen 2,084,000 kronor), för maskiner och sceninredning 150,000 kronor, för dekorationer och attributer 75,000 kronor, för elektriska belysningsledningar med krona och armatur för teaterns lokaler 125,000 kronor och för provisorisk anordning af dekorationsmagasin, klädloger m. m. samt för uppstöttningar och diverse 75,000 kronor. Äfven om, på sätt öfverintendentsembetet anmärkt, kostnaden för sjelfva byggnaden skulle vara för lågt upptagen till 2,075,000 kronor och böra ökas till 2,550,000 kronor, verkade detta ingen rubbning i konsortiets kostnadsberäkning på det hela, enär denna, just med afseende på möjligheten af ett öfverskridande af den ursprungligen antagna kostnaden, för dylika oförutsedda utgifter upptoge ett belopp af icke mindre än 600,000 kronor och i allt fall möjlighet alltid gåfves att i byggnadsplanen vidtaga de inskränkningar, som af tillgången på erforderliga medel må påkallas.

Departementschefen har vidare yttrat följande:

»Ehuru sistlidet års Riksdag beslöt att icke bevilja något anslag till de kongl. teatrarne, föreligger intet skäl att fatta detta beslut såsom innebärande ett underkännande från Riksdagens sida af den lyriska och dramatiska konstens betydelse för den fosterländska odlingen eller af den kongl. teaterinstitutionens kraf att från det allmännas sida åtnjuta det understöd, utan hvilket denna institution icke mägtar uppbära sin ställning såsom den främste vårdaren inom vårt land af ifrågavarande konstart. Riksdagens beslut torde ega en helt annan innebörd. Det synes mig i främsta rummet böra uppfattas såsom ett häfdande af Riksdagens berättigade anspråk att, sedan vid utöfningen af den anslagsbeviljande myndigheten de särskilda statsändamålen blifvit vägda mot hvarandra och af statsmedlen för hvart och ett anvisats den andel, som dess relativa betydelse påkallat och statens tillgångar kunnat medgifva, resultaten af denna pröfning icke rubbas derigenom att för ett särskildt statsändamål tages i anspråk större andel af statsmedlen, än Riksdagen ansett böra för detsamma anvisas. Såsom väl är kändt, hafva under senare åren förhållandena för de kongl. teatrarne gestaltat sig så ogynsamt, att deras verksamhet icke kunnat uppehållas utan större bidrag från statsverkets sida än det, hvarmed statsverket rätteligen ansetts böra understödja den sceniska konsten, och Riks-

dagen har äfven med erkännansvärd offervillighet visat sig behjerta teaterinstitutionens bekymmersamma ställning genom att under flera år anvisa betydande summor utöfver det ordinarie teateranslaget. Då utsigt icke syntes förefinnas för teaterinstitutionen att inom den närmare framtiden vinna en mera betryggad ställning, har emellertid Riksdagen genom att neka allt anslag till de kongl. teatrarne tillkännagifvit sig icke vidare vilja eftergifva sitt nyss antydda anspråk såsom anslagsgifvande myndighet. Om denna grund för Riksdagens omförmälda beslut än, på sätt jag redan anfört, lärer hafva varit den egentligen bestämmande, torde likväl äfven i beslutet böra sökas ett, enligt min åsigt välgrundadt, uttalande från Riksdagens sida, att äfven Stockholms stad, såsom synnerligen intresserad af teaterinstitutionens tryggade tillvaro, borde bidraga med anslag för ändamålet.

Om min nu angifna uppfattning af Riksdagens sistlidet år fattade beslut att vägra anslag till de kongl. teatrarne är rigtig, följer deraf äfven, att grundad förhoppning bör kunna hysas, att Riksdagen, blott säkerhet vinnes, att det en gång gifna teateranslaget ej vidare öfverskrides och Stockholms stad till teaterinstitutionen lemnar skäligt bidrag, skall finnas villig att åter bevilja det tillförene utgående teateranslaget. Godkännes teaterbyggnadskonsortiets förslag, skulle emellertid nyssnämnda förutsättningar vara för handen. *Då*, enligt detta förslag, teaterinstitutionen skulle komma att förfoga öfver en i alla afseenden fullt tidsenlig teaterbyggnad med ett betydligt ökadt antal åskådareplatser, utan att ändock institutionen komme att betungas med förräntande och amortering af byggnadskostnaden; *då* genom inredande i teaterbyggnaden af ett stort antal till uthyrning afsedda lokaler skulle beredas teatern en inkomst, som beräknats med omkring 65,000 kronor öfverskjuta den, som under enahanda titel för närvarande tillflyter teatern; och *då* för betäckande af brist, som tillfälligtvis vid teaterverksamheten kunde komma att uppstå, skulle bildas en reservfond till belopp af minst 500,000 kronor, torde få erkännas, att mot faran af ett öfverskridande af teateranslaget blifvit beredd all den trygghet, som rimligen kan fordras. Genom Stockholms stadsfullmägtiges beslut att till teaterbyggnaden bevilja det betydande beloppet af 600,000 kronor har äfven blifvit uppfyld den andra af de utaf mig antydda förutsättningarne för ett förnyadt beviljande från Riksdagens sida af teateranslaget. Under erinran derjemte att konsortiets förslag är framställdt under förutsättning af det ordinarie teateranslagets beviljande, så att i annat fall konsortiet är löst från sitt åtagande, hemställer jag alltså, att Eders Kongl. Maj:t må af Riksdagen äska uppförande å or-

dinarie stat under sjunde hufvudtiteln af ett anslag till kongl. operan till belopp af 60,000 kronor.»

Då den nya teaterbyggnaden blifvit färdig och af konsortiet till statsverket öfverlemnad, tillkomme det — anför departementschefen derefter — Kongl. Maj:t och Riksdagen att besluta om sättet för uppehållande för framtiden af teaterverksamheten å den nya scenen. Derest, såsom väl antagligt vore, nämnda verksamhet icke ansåges böra drifvas omedelbart för statsverkets räkning, borde, sedan teaterinstitutionens bestånd genom de nya anordningarna blifvit tryggad, svårighet ej möta att finna en eller flera personer villiga att, mot rättighet att disponera öfver teaterns fasta och lösa egendom samt öfriga tillgångar, öfvertaga uppehållandet af teaterverksamheten på vilkor, som innebure full trygghet för verksamhetens skötande på ett konsten värdigt sätt. För det fall att, efter den nya teaterns fullbordande, men innan öfriga byggnadsarbeten hunnit afslutas, hinder skulle möta att låta de nya formerna för teaterverksamheten tillämpas, vore emellertid teaterbyggnadskonsortiet, enligt hvad detsamma i skrifvelse af den 23 i denna månad förklarat, villigt att med de tillgångar, som vore afsedda att för ändamålet användas, upprätthålla teaterverksamheten å den nya teatern under en öfvergångstid, som dock icke finge utsträckas längre än till utgången af det spelår, under hvilket byggnadsföretaget i sin helhet blefve fullbordadt.

Den nya teatern vore afsedd att konstrueras med uteslutande hänsyn till den lyriska konstartens fordringar och blefve sålunda mindre lämplig för uppförande af dramatiska stycken. Den dramatiska verksamheten borde derför äfven framgent fortgå å den dramatiska teatern under hufvudsakligen samma form som under nu löpande spelår.

Efter det departementschefen vidare hemstält, att Kongl. Maj:t beträffande öfvergångstiden, intill dess den nya teaterbyggnaden blefve färdig, måtte af Riksdagen äska det bemyndigande, som innehålles i mom. 2 af den kongl. propositionen, har departementschefen anfört, att beviljandet af ifrågavarande anslag å 60,000 kronor redan under nyssnämnda öfvergångstid påkallades med nödvändighet ej mindre deraf, att operans kostym- och attributförråd måste med betydlig kostnad förnyas och, på det operan måtte kunna fylla sin uppgift, nya musikverk framföras, än äfven deraf att en väsentlig del af de inkomster, som för innevarande spelår varit för operan att tillgå, redan under det näst-

kommande bortfölle. I första rummet vore härvid att märka, att hyresinkomsterna för lägenheter i operahuset, hvilka för närvarande uppginge till ett sammanlagdt belopp af 34,700 kronor, skulle, derest, såsom departementschefen ansåge önskvärdt, arbetet å den nya teaterbyggnaden komme att bedrifvas öfver hela tomten på en gång, redan nästa spelår helt och hållet eller åtminstone till väsentligaste delen bortfalla, men äfven, under förutsättning att den vestra delen af byggnaden till en början lemnades qvarstående, betydligt nedgå. Härtill komme äfven, att hyresafgiften för dramatiska teatern, hvilken, uppgående till 15,000 kronor, för närvarande vore anslagen såsom bidrag till operaverksamhetens uppehållande, syntes departementschefen icke vidare böra för enahanda ändamål disponeras. Oafsedt att, med afseende på nödvändigheten äfven för denna teater att bekosta större nyanskaffningar af materiel, en nedsättning af hyran torde böra ifrågakomma, hade departementschefen nemligen att i fråga om användningen af det hyresbelopp, som för nämnda teater kunde betingas, göra en af nödig omsorg för teaterpersonalens fredande mot nöd å ålderdomen påkallad framställning.

Beträffande de skäl, departementschefen anfört till stöd för denna senare framställning, hvilken, afseende förstärkande af de kongl. teatrarnes pensionsinrättnings fond genom nyssnämnda hyresbelopp, återfinnes under mom. 3:o i den kongl. propositionen, tillåter sig utskottet hänvisa till statsrådsprotokollet (sid. 30—33) och får här endast meddela, *att* antalet af de delegare i berörda pensionsinrättning, hvilka redan uppnått pensionsmessighet, men till följd af pensionsinrättningens bristande tillgångar icke kunnat med pension förses, utan måste afbida inträffande ledighet, utgöra:

inom aktörsstaten 11, berättigade till en årlig pension af tillsammans 12,600 kronor;

inom balettstaten 15, berättigade till en årlig pension af tillsammans 4,350 kronor;

inom korstaten 11, berättigade till en årlig pension af tillsammans 3,300 kronor;

eller sålunda sammanlagdt 37 delegare, berättigade till ett årligt pensionsbelopp af 20,250 kronor;

samt *att* departementschefen anmärkt, att ifrågavarande hyresbelopp visserligen vid uppgörelsen om nytt aftal rörande upplåtelse af dramatiska teatern torde komma att något nedgå under nuvarande beloppet, 15,000 kronor, men att, derest enahanda bidrag under några år framåt anvisades pensionsinrättningen, på denna väg en icke oväsentlig förstärkning af pensionsinrättningens fond kunde uppnås.

Af statsrådsprotokollet inhemtas slutligen, att Hans Maj:t Konungen

efter ärendets föredragning behagat tillkännagifva sin afsigt att jemväl framgent för de kongl. teatrarne anvisa enahanda bidrag, som hittills till dem utgått, eller 60,000 kronor för kongl. operan och 7,385 kronor för dramatiska teatern, mot rätt att å teatrarne disponera hittills vanligt antal platser.

Innan utskottet går att afgifva yttrande öfver Kongl. Maj:ts förevarande framställningar, får utskottet till Riksdagens kännedom meddela, *dels* att chefen för finansdepartementet i embetsskrifvelse af den 26 innevarande april underrättat utskottet, att Stockholms stadsfullmägtiges ofvan omförmälda den 18 sistlidne mars i ämnet fattade beslut icke blifvit inom föreskrifven tid öfverklagadt, *dels* ock att utskottet, på gjord förfrågan, inhemtat:

att beloppet af de medel, som skulle till Stockholms stad erläggas för att, förräntade efter 3¼ procent, användas till det tillämnade obligationslånets inlösen, beräknats komma att utgöra 6,800,000 à 7,000,000 kronor, beroende på den definitiva amorteringsplan, Kongl. Maj:t kan komma att fastställa;

att kostnaderna för obligationernas förfärdigande, såsom inköp af vattenstämpladt papper, tryck, numrering, kontroll m. m. beräknats till omkring 100,000 kronor; och

att ränteförluster, provisioner, annonser, försändelser, assuranser m. fl. kostnader för obligationernas försäljning på grund af den erfarenhet, som i utlandet vunnits vid dylika emissioner, och under förutsättning att lånet inom kortare tid kunde afyttras — i motsatt fall ökades ränteförlusten —, antagits uppgå till omkring en krona per obligation.

Det förslag till uppförande af en ny teaterbyggnad och betryggande i sammanhang dermed af teaterinstitutionens framtida ställning, som i de delar, mom. 1:o af den kongl. propositionen angifver, nu föreligger till Riksdagens afgörande, synes utskottet bereda tillfälle till en synnerligen lycklig lösning af den sedan så lång tid tillbaka på dagordningen stående, invecklade teaterfrågan. Upprepade gånger har utskottet under de senare åren med styrka framhållit önskvärdheten deraf, att teaterförhållandena ordnades på ett sådant sätt, att den ovissa och sväfvande ställning, hvari desamma befunno sig, finge ett slut, och denna utskottets mening har jemväl af Riksdagen biträdts, men icke förr än nu har något förslag, afsedt att få till stånd en sådan sakernas

ordning, framkommit. Då emellertid nu ett dylikt förslag föreligger; då detta förslag synes i hög grad egnadt att uppfylla det med detsamma afsedda ändamålet; då vidare den uppoffring, som af statsverket kräfves för förslagets genomförande, väsentligen endast består deri, att ett ordinarie anslag till kongl. operan uppföres till ett belopp, motsvarande det minsta årliga understöd, som under tiden från och med år 1858 intill innevarande år af Riksdagen beviljats för teaterverksamhetens uppehållande; och då slutligen utskottet, i öfverensstämmelse med den uppfattning, departementschefen uttalat, håller före, att Riksdagens förlidet år fattade beslut att icke bevilja något anslag till de kongl. teatrarne är att uppfatta, icke såsom ett underkännande från Riksdagens sida af teaterinstitutionens kraf på att af staten få åtnjuta understöd i form af anslag utan såsom en åtgärd, företagen i syfte att få till stånd en slutlig lösning af teaterfrågan, anser sig utskottet ega fullgod anledning tillstyrka Riksdagen att till förslagets genomförande lemna den medverkan, som af Riksdagen begäres.

Utskottet föreställer sig emellertid, att mot det ifrågavarande förslaget, sådant detsamma nu föreligger, kan komma att rigtas den anmärkningen, att förslaget icke innehåller någon uttrycklig bestämmelse om huru med teaterverksamheten skall ordnas efter utgången af det spelår, under hvilket den nya byggnaden varder färdig. Gent emot en sådan anmärkning vill utskottet erinra, att genom de anordningar, som i sammanhang med uppförandet af den nya teaterbyggnaden skulle vidtagas till tryggande af teaterinstitutionens fortbestånd, fullständig säkerhet synes vara beredd, att extra anslagsfordringar icke skola förekomma. Då emellertid inom riksdagen den uppfattningen torde vara allmän, att teaterverksamheten bör ordnas på ett sådant sätt, att densamma icke kan få ens utseendet af att fortgå för statsverkets räkning och på dess risk, har utskottet, som till fullo delar denna uppfattning, ansett lämpligt föreslå sådana vilkor att dels det tillstyrkta beslutets verkställighet göres beroende af förutgångna anordningar, ledande till full säkerhet i ifrågavarande hänseende, dels ock Riksdagens godkännande erfordras beträffande formen för teaterverksamhetens bedrifvande, hvarigenom Riksdagen sättes i tillfälle tillse, att denna form blir betryggande. Lika rigtigt och befogadt som det synes utskottet vara, att staten framgent likasom under en lång följd af år med ett ordinarie anslag *understödjer* den kongl. teatern i dess egenskap af konstanstalt, lika naturligt lärer det nemligen vara, att teaterverksamhet icke drifves af staten eller för dess räkning, och enligt utskottets åsigt är det en särdeles tilltalande sida af det nu föreliggande förslaget att Riksdagen genom dess antagande blifver satt

i tillfälle att på ett sätt, som ej kan lemna rum för någon befogad anmärkning, göra ett oåterkalleligt slut på det oegentliga förhållande, som i berörda hänseende egt rum sedan spelåret 1881—1882, samt att genomföra en sådan förändrad anordning, som upprepade gånger vid ärendets behandling framhållits såsom högeligen önskvärd.

Såsom af statsrådsprotokollet framgår, har, efter det teaterbyggnadskonsortiet till Kongl. Maj:t ingaf sitt förslag, öfverintendentsembetet uttalat den åsigt, att kostnadsberäkningen borde höjas med omkring 500,000 kronor, likasom ock det af Kongl. Maj:t föreslagna åtagandet för konsortiet att anskaffa för teatern erforderlig materiel af dekorationer, attributer, maskineri, belysning m. m. och öfrig inredning synes vara vidsträcktare och dess utförande med större kostnader förenadt, än i konsortiets skrifvelse till Kongl. Maj:t tyckes vara afsedt. Till bestridande af den ökade utgift, som af berörda omständigheter möjligen kan föranledas, kommer, på sätt i statsrådsprotokollet erinrats, konsortiet emellertid att disponera öfver en tillgång af 600,000 kronor, och vill utskottet härtill lägga det uttalande, att Kongl. Maj:t säkerligen icke lärer underlåta att i sammanhang med pröfningen af de närmare bestämmelser och förbehåll, hvilka, enligt hvad i statsrådsprotokollet antydes, komma att fogas vid tillståndet till premieobligationslånets uppläggande, tillse, bland annat, att de mellanträdande penninganstalternas inkomst stannar vid lämplig godtgörelse för kostnader, arbete och risk samt att den för teaterns behof afsedda nettobehållningen varder fullt så stor som det kan visa sig behöfligt för företagets genomförande och framtida soliditet, hvilket så mycket lättare torde låta sig göra som, i betraktande af ändamålet med lånet och dess grundande på en särskild dispens, någon oskälig vinst ingalunda torde vara af berörda penninganstalter påräknad och omförmälda nettobehållning lärer kunna, äfven med bibehållande af ett måttligt och passande emissionspris, eller, om så erfordras, genom successiv höjning af detta pris, något ökas utöfver de ursprungligen afsedda 3,000,000 kronor, så att högsta möjliga fördel af lånet må komma teatern till godo.

Hvad Kongl. Maj:t under mom. 2:o i den kongl. propositionen äskat i syfte att betrygga verksamhetens uppehållande å de kongl. teatrarne under tiden intill slutet af det spelår, hvarunder den nya teatern blefve färdig, har lika litet som det medgifvande i ändamål att förstärka de kongl. teatrarnes pensionsinrättnings fond, som Kongl. Maj:t under mom. 3:o begärt, gifvit anledning till någon utskottets erinran; och får utskottet för den skull hos Riksdagen förorda bifall till berörda framställningar.

Under åberopande af hvad nu blifvit anfördt får utskottet alltså hemställa:

1:o) att Riksdagen må — jemte medgifvande *ej mindre* att nuvarande operahusets hela tomt i qvarteret Norrström må af ifrågavarande teaterbyggnadskonsortium disponeras för uppförande derstädes af en ny teaterbyggnad, under vilkor att byggnaden uppföres enligt ritningar, som af Kongl. Maj:t fastställas, och enligt af Kongl. Maj:t godkänd plan för byggnadsarbetets bedrifvande; att konsortiet anskaffar för teatern erforderlig materiel af dekorationer, attributer, maskineri, belysning m. m. och öfrig inredning, med rätt för konsortiet att dervid förfoga öfver kongl. operans lösa egendom och tillhörigheter; samt att, sedan byggnaden blifvit färdig, konsortiet till statsverket under full eganderätt öfverlemnar densamma jemte nyssnämnda materiel och inredning äfvensom tillhandahåller den i konsortiets skrift af den 28 sistlidne februari omförmälda reservfond, dock att, derest Kongl. operans verksamhet skulle komma att upphöra eller det ordinarie anslaget till nämnda opera ej vidare varda af Riksdagen beviljadt, af statsverket skall till Stockholms stad återgäldas det af staden till byggnadsarbetet anvisade bidrag å 600,000 kronor, äfvensom att, om teaterverksamheten skulle upphöra, nyssnämnda reservfond eller den del deraf, som då må finnas i behåll, skall öfverlemnas till Stockholms stadsfullmägtige för att användas till det kulturändamål, Kongl. Maj:t kan komma att gilla; allt enligt bestämmelser och föreskrifter i kontrakt, som emellan Kongl. Maj:t och kronan samt konsortiet upprättas, dock med vilkor, att kontrakt ej må upprättas förr, än sådana anordningar träffats, att full säkerhet förefinnes derför att teaterverksamheten under inga som helst omständigheter kan komma att bedrifvas för statens räkning eller staten betungas med någon utgift utöfver det här nedan omförmälda ordinarie anslag, samt att det bankkonsortium, åt hvilket försäljningen af det ifrågasatta premieobligationslånet må blifva öfverlemnadt, tillförbindes att under lämplig tid och å skilda orter hålla de lånet tillhörande obligationer till salu inom

landet till af Kongl. Maj:t godkändt pris och i partier af högst 5,000 kronor för hvarje köpare *än äfven* att Kongl. Maj:t må ega att med Stockholms stad träffa aftal om utbyte af mark vid operahustomten enligt de i Stockholms stadsfullmägtiges underdåniga skrifvelse af den 18 sistlidne mars omförmälda grunder, med rätt för Kongl. Maj:t att medgifva den utvidgning af Arsenalsgatan vid dess utmynnande i Gustaf Adolfs torg, som är förenlig med den plan för teaterbyggnaden, hvilken af Kongl. Maj:t varder fastställd — å ordinarie stat under riksstatens sjunde hufvudtitel uppföra ett anslag till kongl. operan till belopp af 60,000 kronor, dock med det uttryckliga vilkor för anslagets utgående efter byggnadsföretagets fullbordande, att teaterverksamheten jemväl sedermera ordnas så, att för teaterns förbindelser finnes en bestämd, från statsverket fullständigt skild ansvarighet, och under den form härför, som af Riksdagen godkännes;

2:o) att Riksdagen må medgifva Kongl. Maj:t rätt att högst för tiden intill slutet af det spelår, under hvilket den nya teaterbyggnaden varder färdig, upplåta de kongl. teatrarnes fasta och lösa egendom till begagnande åt den eller dem, som kunna befinnas villiga att, utan att statsverket derigenom betungas med några kostnader utöfver det för kongl. operan afsedda anslag å 60,000 kronor, bedrifva teaterverksamhet å sagda teatrar, eller, hvad operan angår, å särskild förhyrd lokal, på ett konsten värdigt sätt, med rättighet jemväl för Kongl. Maj:t att, med nedan nämnda undantag, för detta ändamål disponera eller öfverlåta dispositionsrätten till alla från teatrarne och deras fastigheter inflytande inkomster; samt

3:o) att Riksdagen må medgifva, att den afkomst, som under nyssnämnda tid må komma att vid upplåtelse af dramatiska teatern betingas, må af Kongl. Maj:t disponeras till förstärkande af de kongl. teatrarnes pensionsinrättnings fond.

Stockholm den 30 april 1889.

På statsutskottets vägnar:

GUSTAF SPARRE.

Reservationer:

af herr *S. Nilsson*, som ansett, att utskottets yttrande och förslag i detta ämne bort hafva följande lydelse och innehåll:

»Det förslag till uppförande af en ny teaterbyggnad och betryggande i sammanhang dermed af teaterinstitutionens framtida ställning, som nu föreligger till afgörande, synes utskottet — hvad dess hufvuddrag angår — vara synnerligen tilltalande; och föreställer sig utskottet att detsamma bör kunna bereda tillfälle till en särdeles lycklig lösning af den sedan så lång tid tillbaka på dagordningen stående, sväfvande teaterfrågan. Vid den närmare granskning af förslaget, utskottet företagit, har utskottet emellertid funnit vissa delar af detsamma mindre tillfredsställande och af beskaffenhet att erfordra ändring.

Den första anmärkning, utskottet har att mot förslaget framställa, gäller sättet för det tillernade premieobligationslånets realisering. Såsom af teaterbyggnadskonsortiets ofvan intagna skrift framgår, skulle de 500,000 obligationer å 20 kronor hvardera, hvilka skulle af berörda konsortium utfärdas, komma att öfverlemnas till ett konsortium af banker, som, mot det att detsamma *dels* erlade till byggnadskonsortiet 3,000,000 kronor och till Stockholms stad det belopp, som, förräntadt efter 3¼ procent, erfordrades för samtliga obligationernas infriande enligt amorteringsplanen, *dels* ock vidkändes alla kostnader för obligationernas förfärdigande, skulle erhålla rätt att försälja obligationerna och tillgodogöra sig hvad genom försäljningen kunde komma att inflyta. Då nu vårt land för närvarande måste anses erbjuda tillfälle till en jemförelsevis lätt afsättning för ett dylikt lån, enär lånet, såsom innebärande upphäfvande i ett särskildt fall af det gällande lotteriförbudet, skulle komma att få karakteren af ett monopol; då lånet vidare i det afseendet torde få antagas blifva såsom premieobligationslån betraktadt ovanligt fördelaktigt för köparne, att det lägsta belopp, hvarmed en obligation skulle komma att utlottas, redan första året skulle uppgå till icke mindre än 30 kronor; då lånet slutligen torde blifva särskildt lockande jemväl af den anledning, att enligt amorteringsplanen, vinsterna skulle komma att företrädesvis utfalla i början af amorteringstiden och särskildt hopas under de första tio åren deraf, föreställer sig utskottet, att begäret hos allmänheten att förvärfva obligationerna i fråga skulle komma att visa sig synnerligt stort och obligationerna

i följd deraf inom kort erhålla en kurs, som snarare öfver- än understeg nyssnämnda lägsta utlottningsbelopp 30 kronor. Är denna föreställning rigtig, synes det utskottet emellertid uppenbart, att obligationerna skulle kunna emitteras till en kurs, som icke obetydligt öfverstege deras nominalvärde med tillägg af den på hvarje obligation belöpande andelen af totalkostnaden för obligationernas förfärdigande och försäljning; och skulle detta gifvetvis så mycket lättare låta sig göra, om hela antalet obligationer icke på en gång utsläpptes, utan emissionen finge försiggå successivt, allt efter som försäljningspriset å marknaden stegrades.

Egde icke emissionen rum till en sådan högre kurs, skulle naturligtvis de mellanhänder, hvilka förmedlade obligationernas öfvergång till de egentliga köparne derigenom att de i första hand tecknade sig för ett större eller mindre antal obligationer, hvilka de sedermera utbjöde till försäljning, komma att skörda en oskälig vinst.

I en till utskottet öfverlemnad skrifvelse har uppgifvits, att bankkonsortiet tänkt sig, att obligationerna skulle utsläppas till en kurs af allenast 22 kronor. Då, på sätt framgår af hvad utskottet ofvan meddelat, kostnaden för obligationernas förfärdigande och försäljning beräknats uppgå till omkring 600,000 kronor, skulle alltså den vinst, bankkonsortiet såsom sådant komme att erhålla på lånets öfvertagande utgöra endast omkring 400,000 kronor, hvartill dock torde få läggas det belopp, hvarmed de medel, som i och för obligationernas inlösen skulle till Stockholms stad erläggas, möjligen komme att understiga 7,000,000 kronor.

Utskottet kan emellertid icke värja sig från den föreställningen, att en dylik emissionskurs af 22 kronor, hvilken på grund af det nyss anförda måste anses allt för låg, endast blefve ett teckningspris, som komme att gifva anledning till en omfattande spekulation och bereda tillfälle till penningvinst, som lämpligare borde komma teatern till godo.

Vare sig nu denna utskottets uppfattning är rigtig eller ej, synes det utskottet i allt fall uppenbart, att då, såsom utskottet antager, det föreslagna premieobligationslånet bör kunna vid realiseringen lemna en ren vinst vida öfverstigande de 3,000,000 kronor, hvilka enligt det uppgjorda förslaget skulle till teaterbyggnadskonsortiet öfverlemnas, sådana anordningar böra vidtagas, hvarigenom hela denna vinst kunde tillfalla den institution, för hvars räkning lånets utgifvande medgifvits. I sådant hänseende föreställer sig utskottet, att lånets realisering lämpligen kunde öfverlemnas, i stället för åt det ifrågavarande bankkonsortiet, åt riksgäldskontoret, mot förpligtelse att *dels* till Stockholms stad erlägga det för obligationernas inlösen afsedda beloppet på det

sätt och i den ordning, som enligt förslaget skulle åligga bankkonsortiet, *dels* ock till teaterbyggnadsföretaget afstå, förutom nyss omförmälda 3,000,000 kronor, jemväl hela den möjliga vinst, som här utöfver efter afdrag af alla kostnader för obligationernas förfärdigande och försäljning kunde inflyta genom obligationernas afyttring. Att kostnaden för sjelfva låneföretaget, ränteförlusten deri inberäknad, genom en sådan åtgärd som den af utskottet nu föreslagna skulle komma att i någon mån ökas, synes utskottet antagligt, då — frånsedt att de belopp, som vid obligationernas mottagande skulle till Stockholms stad och byggnadsföretaget afsättas, naturligen komme att få upplånas — riksgäldskontoret icke torde hafva till sitt förfogande sådana medel att befordra obligationernas spridning som ett öfver hela landet vidt utgrenadt konsortium af banker, men utskottet hyser i allt fall den öfvertygelse, att den teaterinstitutionen tillgodokommande vinsten af företaget skulle blifva högst betydlig. För öfrigt föreställer sig utskottet att riksgäldskontoret skulle i och för obligationernas spridning kunna begagna sig af såväl de ifrågavarande enskilda bankerna som äfven riksbankens afdelningskontor såsom mellanhänder, i det att en del af obligationerna kunde till försäljning enligt bestämd kurs öfverlemnas åt sagda penningeinrättningar mot skälig godtgörelse i form af provision.

Då öfverintendentsembetet, såsom af statsrådsprotokollet framgår, uttalat den åsigt, att den af byggnadskonsortiet gjorda kostnadsberäkningen borde höjas med omkring 500,000 kronor samt det af Kongl. Maj:t föreslagna åtagandet för konsortiet, att anskaffa för teatern erforderlig materiel af dekorationer, attributer, maskineri, belysning m. m. och öfrig inredning synes vara vidsträcktare och dess utförande med större kostnader förenadt, än i konsortiets skrifvelse till Kongl. Maj:t tyckes vara afsedt, torde möjligen en del af den ökade behållningen på lånet komma att behöfvas redan till sjelfva byggnadsföretaget, till hvars utförande dock konsortiet enligt den ursprungliga planen skulle disponera öfver medel, som med 600,000 kronor öfverstege den af konsortiet beräknade kostnaden. Den del af behållningen, som icke erfordrades till byggnadsföretaget, borde åter, i enlighet med hvad byggnadskonsortiet föreslagit i fråga om det öfverskott, som af konsortiet antagits möjligen kunna uppkomma å de medel, hvilka, enligt konsortiets förslag, skulle för byggnadsföretaget vara tillgängliga, användas till förstärkande af den tillämnade reservfonden.

Då nu denna senare fond, enligt hvad utskottet antager, härigenom skulle komma att stiga till ett ganska högt belopp, kanske till flera millioner, samt densamma jemväl efter byggnadsföretagets full-

bordande till äfventyrs kunde ökas derigenom, att icke hela den deraf fallande räntan användes till teaterns löpande behof, utan en del lades till kapitalet, har utskottet, med fäst afseende jemväl derå, att Hans Maj:t Konungen behagat tillkännagifva sin afsigt att jemväl framgent för de kongl. teatrarne anvisa enahanda bidrag, som hittills till dem utgått, föreställt sig såsom ganska sannolikt, att det årliga anslag af 60,000 kronor, hvars uppförande å ordinarie stat Kongl. Maj:t nu äskat, efter någon tid skulle visa sig icke vara för teaterns behof vidare behöfligt och af sådan anledning kunna indragas. Att Riksdagen nu beviljar berörda anslag, anser sig utskottet deremot böra tillstyrka, icke allenast, emedan detta, särskildt på grund af de af byggnadskonsortiet och Stockholms stadsfullmägtige i sådant hänseende gjorda förbehåll, är nödigt till betryggande af det ifrågavarande företagets genomförande, utan äfven emedan i alla händelser teaterinstitutionen, på sätt departementschefen antydt, under byggnadstiden icke lärer kunna undvara ett dylikt understöd.

Den omständighet, att utskottet tänkt sig möjligheten af, att det äskade statsanslaget i en mer eller mindre aflägsen framtid skulle utan men för teaterinstitutionens bestånd kunna indragas, föranleder utskottet, att mot det föreliggande förslaget framställa en annan anmärkning, nemligen med afseende å den ifrågasatta bestämmelsen rörande Stockholms stads rätt att af statsverket återfå det af staden till byggnadsarbetet anvisade bidrag å 600,000 kronor. Enligt förslaget skulle en sådan rätt tillkomma staden, derest kongl. operans verksamhet skulle komma att upphöra, eller det ordinarie anslaget till nämnda opera ej vidare varda af Riksdagen beviljadt. Då utskottet nu föreställer sig, att vid beviljandet af ifrågavarande byggnadsbidrag för Stockholms stadsfullmägtige framstält sig såsom det väsentligaste, att teaterinstitutionens ställning för framtiden blefve betryggad, samt förutsättningen för att Riksdagen en gång skulle indraga det ordinarie anslaget, enligt hvad utskottet tänkt sig skulle vara just det förhållande, att teaterns ställning vore fullt betryggad berörda anslag förutan, vill det synas utskottet, som om Stockholms stadsfullmägtige icke skulle hafva någon anledning att motsätta sig en sådan ändring af ifrågavarande bestämmelse, att byggnadsbidraget skulle af statsverket till Stockholms stad återgäldas, allenast för den händelse det nu äskade ordinarie anslaget till kongl. operan ej vidare blefve af Riksdagen beviljadt *samt operans verksamhet i följd deraf skulle komma att upphöra.* Utskottet anser sig hafva så mycket större skäl att ifrågasätta en dylik förändrad lydelse af ifrågavarande stadgande, som det ingalunda synes utskottet gifvet, att Stockholms stads verkliga upp-

offring för teaterinstitutionens betryggande komme att belöpa sig till omförmälda belopp 600,000 kronor.

Då Stockholms stad i och för obligationernas inlösen erhölle ett lån till belopp af inemot 7,000,000 kronor mot en så låg räntefot som $3^1/_4$ procent, synes det utskottet nemligen icke sannolikt, att, derest icke allmänna räntefoten under amorteringstiden skulle sjunka allt för hastigt och blifva allt för låg, Stockholms stad skulle på ifrågavarande lån göra en räntevinst, som möjligen skulle fullt motsvara, kanske till och med öfverskjuta beloppet af det beviljade byggnadsbidraget.

Utskottet föreställer sig slutligen, att mot det ifrågavarande förslaget, sådant detsamma nu föreligger, kan komma att rigtas den anmärkningen, att förslaget icke innehåller någon uttrycklig bestämmelse om huru med teaterverksamheten skall ordnas efter utgången af det spelår, under hvilket den nya byggnaden varder färdig. Gent emot en sådan anmärkning vill utskottet erinra, att något definitivt beslut i nyssnämda hänseende svårligen torde kunna fattas, innan byggnadsföretaget blifvit slutligen fullbordadt, och att i allt fall genom de anordningar, som i sammanhang med uppförandet af den nya teaterbyggnaden skulle vidtagas till tryggande af teaterinstitutionens fortbestånd, fullständig säkerhet synes vara beredd, att extra anslagsfordringar icke skola förekomma. Då emellertid inom riksdagen den uppfattningen torde vara allmän, att teaterverksamheten bör ordnas på ett sådant sätt, att densamma icke kan få ens utseendet af att fortgå för statsverkets räkning och på dess risk, har utskottet, som till fullo delar denna uppfattning, ansett lämpligt föreslå, att vid beviljandet af det äskade anslaget fästes det uttryckliga vilkor, att teaterverksamhet jemväl efter byggnadföretagets fullbordande bedrifves under sådan form, att för teatrarnes förbindelser finnes en bestämd från statsverket fullständigt skild ansvarighet, så att anspråk på statsbidrag utöfver det ordinarie anslaget af 60,000 kronor icke under några omständigheter kan komma att göras gällande.

Det medgifvande i ändamål att förstärka de kongl. teatrarnes pensionsinrättnings fond, som Kongl. Maj:t under mom. 3:o begärt, har icke gifvit anledning till någon utskottets erinran.

Under åberopande af hvad nu blifvit anfördt, får utskottet hemställa:

1:o) att Riksdagen — under förutsättning, att det i statsrådsprotokollet öfver finansärenden den 26 mars 1889 omförmälda premieobligationslån i och för realisering öfverlemnas till riksgäldskontoret i stället

för till det i samma protokoll omförmälda bankkonsortium, mot förpligtelse för kontoret att *dels* fullgöra de förbindelser mot Stockholms stad och teaterbyggnadskonsortiet, som enligt nyssnämnda stadsrådsprotokoll skulle åligga bankkonsortiet, *dels* ock tillhandahålla byggnadskonsortiet hela den behållning, som utöfver det för teaterinstitutionen i första hand afsedda beloppet 3,000,000 kronor kunde komma att genom obligationernas försäljning inflyta — må — jemte medgifvande ej mindre att nuvarande operahusets hela tomt i qvarteret Norrström må af ifrågavarande teaterbyggnadskonsortium disponeras för uppförande derstädes af en ny teaterbyggnad, under vilkor att byggnaden uppföres enligt ritningar, som af Kongl. Maj:t fastställas, och enligt af Kongl. Maj:t godkänd plan för byggnadsarbetets bedrifvande; att konsortiet anskaffar för teatern erforderlig materiel af dekorationer, attributer, maskineri, belysning m. m. och öfrig inredning, med rätt för konsortiet att dervid förfoga öfver kongl. operans lösa egendom och tillhörigheter; samt att, sedan byggnaden blifvit färdig, konsortiet till statsverket under full eganderätt öfverlemnar densamma jemte nyssnämnda materiel och inredning äfvensom tillhandahåller den i konsortiets skrift af den 28 sistlidne februari omförmälda reservfond, dock att, derest det ordinarie anslaget till kongl. operan ej vidare skulle af Riksdagen varda beviljadt samt nämnda operas verksamhet i följd deraf komme att upphöra, af statsverket skall till Stockholms stad återgäldas det af staden till byggnadsarbetet anvisade bidrag å 600,000 kronor äfvensom att, om teaterverksamheten skulle upphöra, nyssnämnda reservfond eller den del deraf, som då må finnas i behåll, skall öfverlemnas till Stockholms stadsfullmägtige för att användas till det kulturändamål, Kongl. Maj:t kan komma att gilla; allt enligt bestämmelser och föreskrifter i kontrakt, som emellan Kongl. Maj:t och kronan samt konsortiet upprättas; än äfven att Kongl. Maj:t må ega att med Stockholms stad träffa aftal om utbyte af mark vid operahustomten enligt de i Stockholms stadsfullmägtiges underdåniga skrifvelse af den 18

sistlidne mars omförmälda grunder, med rätt för Kongl. Maj:t att medgifva den utvidgning af Arsenalsgatan vid dess utmynnande i Gustaf Adolfs torg, som är förenlig med den plan för teaterbyggnaden, hvilken af Kongl. Maj:t varder fastställd — å ordinarie stat under riksstatens sjunde hufvudtitel uppföra ett anslag till kongl. operan till belopp af 60,000 kronor, dock med det uttryckliga vilkor för anslagets utgående efter byggnadsföretagets fullbordande, att teaterverkamheten jemväl sedermera ordnas så, att för teaterns förbindelser finnes en bestämd, från statsverket fullständigt skild ansvarighet, så att anspråk på statsbidrag utöfver det ordinarie anslaget af 60,000 kronor icke under några omständigheter kan komma att göras gällande;

2:o) att Riksdagen må medgifva Kongl. Maj:t rätt att högst för tiden intill slutet af det spelår under hvilket den nya teaterbyggnaden varder färdig, upplåta de kongl. teatrarnes fasta och lösa egendom till begagnande åt den eller dem, som kunna befinnas villiga att, utan att statsverket derigenom betungas med några kostnader utöfver det för kongl. operan afsedda anslag å 60,000 kronor, bedrifva teaterverksamhet å sagda teatrar, eller, hvad operan angår, å särskild förhyrd lokal, på ett konsten värdigt sätt, med rättighet jemväl för Kongl. Maj:t att, med nedan nämnda undantag, för detta ändamål disponera eller öfverlåta dispositionsrätten till alla från teatrarne och deras fastigheter inflytande inkomster; samt

3:o) att Riksdagen må medgifva, att den afkomst, som under nyssnämnda tid må komma att vid upplåtelse af dramatiska teatern betingas, må af Kongl. Maj:t disponeras till förstärkande af de kongl. teatrarnes pensionsinrättnings fond»; samt

af herrar *N. Petersson*, *J. Jonson* och *O. Erickson*, som ansett utskottets utlåtande och förslag böra vara af följande lydelse och innehåll:

»På sätt jemväl teaterbyggnadskonsortiet i sin ofvan intagna skrift af den 28 sistlidne februari anmärkt, har vid de tillfällen, då under den senare tiden frågan om de kongl. teatrarne varit underställd Riksdagens afgörande såsom ett väsentligt önskningsmål framhållits, att frågans lösning borde ske på ett sådant sätt, att den blefve definitiv. Särskildt

anmärkte utskottet i det utlåtande, utskottet vid senaste riksdag afgaf med anledning af Kongl. Maj:ts då framstälda förslag i ämnet, såsom en brist hos berörda förslag, att detsamma icke afsåge något sådant definitivt ordnande af de kongl. teatrarnes verksamhet, som Riksdagen under de senare åren upprepade gånger begärt.

I sjelfva verket synes icke heller det nu föreliggande förslaget vara af beskaffenhet att kunna anses innebära en slutlig lösning af teaterfrågan. Derest detsamma skulle komma att genomföras, erhölle man visserligen en ny och tidsenlig operabyggnad med materiel och inredning samt kunde jemväl för teaterverksamhetens bedrifvande i den nya byggnaden påräkna icke obetydliga penningemedel, men någon garanti för att berörda verksamhet icke komme att utöfvas för statens räkning och att staten i följd deraf icke under ogynsamma konjunkturer komme att få vidkännas uppoffringar, utöfver det äskade årliga anslaget 60,000 kronor, förefinnes icke. Det ifrågavarande förslaget innehåller nemligen icke någon som helst bestämmelse, huru med operaverksamheten skall ordnas, sedan den nya byggnaden blifvit färdig, utan upptager allenast föreskrift derom, att nämnda byggnad skall till statsverket under full eganderätt öfverlemnas. Det vill likväl synas utskottet, som om, efter Riksdagens förlidet år fattade beslut att indraga det till de kongl. teatrarne förut utgående ordinarie anslaget, någon tvekan ej bör förefinnas derom, att, om Riksdagen skall bevilja anslag till teaterverksamhetens bedrifvande, sådant i allt fall ej bör ske, förr än anordningar träffats af den beskaffenhet, att full säkerhet förefinnes för att statsverket under inga som helst omständigheter kan komma att i och för teaterverksamheten betungas med utgifter utöfver de af Riksdagen afsedda.

Med denna uppfattning lärer utskottet icke kunna tillstyrka Riksdagen vare sig att, på sätt under *mom. 1* i den kongl. propositionen föreslagits, å ordinarie stat uppföra ett anslag till kongl. operan till belopp af 60,000 kronor eller att göra de medgifvanden, Kongl. Maj:t under samma mom. äskat. Vid sådant förhållande torde åter anledning icke för utskottet förefinnas att ingå i någon granskning af detaljerna i det föreliggande förslaget, dock anser sig utskottet icke kunna underlåta att fästa uppmärksamheten derpå, att denna Riksdag genom att, på sätt föreslaget blifvit, förpligta statsverket att, derest det ordinarie anslaget till kongl. operan ej vidare beviljades, till Stockholms stad återgälda det af staden till byggnadsarbetet anvisade bidrag af 600,000 kronor, skulle försvåra möjligheten för kommande Riksdagar att, derest omständigheterna syntes böra dertill föranleda, indraga ifrågavarande anslag.

I sitt ofvan omförmälda vid senaste riksmöte afgifna utlåtande i teaterfrågan hemstälde utskottet, på samma gång utskottet tillstyrkte Riksdagen att icke bevilja något anslag till uppehållande af verksamheten å de kongl. teatrarne, att Riksdagen måtte medgifva Kongl. Maj:t rätt för en tid af ett år, räknadt från den 1 juli 1888, att upplåta de kongl. teatrarnes fasta och lösa egendom till begagnande under längre eller kortare tid af året åt den eller dem, som kunde befinnas villige att, utan att statsverket derigenom betungades med några kostnader, bedrifva teaterverksamhet å sagda teatrar på ett konsten värdigt sätt, med rättighet jemväl för Kongl. Maj:t att för detta ändamål disponera eller öfverlåta dispositionsrätten till alla från teatrarne och deras fastigheter inflytande inkomster. Till stöd för denna hemställan, hvilken af Riksdagen bifölls, anförde utskottet, att det genom en sådan anordning skulle visa sig, om allmänhetens intresse för teatrarnes bestånd vore så stort, att på den enskilda företagsamhetens väg något antagligt förslag till ordnande för framtiden af teaterverksamheten skulle kunna åstadkommas. Skulle det emellertid visa sig omöjligt att utan mera betydliga uppoffringar från statsverkets sida få verksamheten å de kongl. teatrarne öfverlåten åt den enskilda företagsamheten, ansåg utskottet, att denna verksamhet borde helt och hållet upphöra. Ehuru den anordning beträffande de kongl. teatrarne, som Riksdagen förlidet år medgaf, alltså endast var afsedd att räcka intill slutet af innevarande spelår, samt förslag af den beskaffenhet, utskottet åsyftade, icke vid denna riksdag framkommit, anser sig utskottet likväl böra tillstyrka Riksdagen att för ytterligare ett år räknadt från den 1 juli 1889 förnya det förra året lemnade medgifvandet.

Då det visat sig, att verksamheten å de kongl. teatrarne detta spelår kunnat uppehållas utan statsanslag och det på ett sådant sätt, att särskildt kongl. operans nuvarande styresman hofkapellmästaren Nordqvist torde komma att erhålla en icke obetydlig behållning af den af honom drifna teaterverksamheten — enligt Nordqvists egen uppgift skulle operans inkomster under månaderna juli—februari uppgått till 281,593 kronor 45 öre, under det att utgifterna för samma tid, belöpt sig till allenast 238,432 kronor 3 öre — håller utskottet nemligen före, att de kongl. teatrarnes verksamhet bör utan synnerlig svårighet kunna under ännu ett spelår utöfvas under samma former, som för närvarande äro rådande. Genom ett dylikt förnyadt medgifvande skulle beredas ytterligare tillfälle till försök att lösa teaterfrågan på annat sätt än som medförde teatrarnes stängande; och föreställer sig utskottet, att den nu föreslagna utvägen för frågans lösning och beredande af dertill erforderliga tillgångar skulle kunna i det hufvudsakliga komma till

användning på ett sådant sätt, att något statsbidrag ej blefve för ändamålet erforderligt.

Då den hyresafkomst, som för nästkommande spelår kan erhållas från den dramatiska teatern, i alla händelser torde vara erforderlig för att uppehållandet under samma spelår af verksamheten å kongl. operan skall kunna betryggas, lärer Kongl. Maj:ts under *mom. 3:o* i den kongl. propositionen gjorda framställning redan af denna anledning icke kunna af Riksdagens bifallas.

Under åberopande af hvad nu blifvit anfördt får utskottet hemställa:

a) att hvad Kongl. Maj:t under *mom. 1:o* i förevarande proposition föreslagit icke må af Riksdagen bifallas;

b) att Riksdagen, med anledning af hvad Kongl. Maj:t under *mom. 2:o* föreslagit, må medgifva Kongl. Maj:t rätt för en tid af ett år, räknadt från den 1 juli 1889, att upplåta de kongl. teatrarnes fasta och lösa egendom till begagnande under längre eller kortare tid af året åt den eller dem, som kunna befinnas villige att, utan att statsverket derigenom betungas med några kostnader, bedrifva teaterverksamhet å sagda teatrar på ett konsten värdigt sätt, med rättighet jemväl för Kongl. Maj:t att för detta ändamål disponera eller öfverlåta dispositionsrätten till alla från teatrarne och deras fastigheter inflytande inkomster;

c) att Kongl. Maj:ts under *mom. 3:o* gjorda framställning icke må af Riksdagen bifallas.»